

Nedsat syn kan give usikker selvforståelse

Det kræver erfaringer med at spejle sig i andre, når man skal finde ud af, hvem man er. Så identitet kan være ekstra svært for børn og unge med en synsnedsættelse, der vokser op blandt seende, foretrækker lektier frem for leg og bruger mere tid med voksne end jævnaldrende.

”Hvordan er det at være mig for tiden?” lyder et af de faste spørgsmål på fredagsmøderne på IBOS’ særlige ungdomsuddannelse, STU. Det kan virke som et underligt krav sådan ugentligt at skulle sætte ord på sin identitet foran andre, men det er der en særlig grund. Unge med en synsnedsættelse kan have ekstra svært ved at få et realistisk selvbillede, fordi de enten vokser op blandt seende eller kun kender andre med en funktionsnedsættelse og ikke har overskud til at samle erfaringer med at begå sig i mange forskellige fællesskaber.

”Vi møder en del unge, som ikke selv oplever, at de har problemer med deres identitet, men vi andre kan se, at der er behov for at justere selvforståelsen. De kan enten have levet i beskyttede miljøer og aldrig sammenlignet sig med jævnaldrende med fuldt syn, så de nu har en helt urealistisk opfattelse af, at de kan alt. Eller modsat kan de have oplevet så mange nederlag i de seendes verden, at de har udviklet lavt selvværd og indlært en slags hjælpeløshed,” siger Marianne Mikkelsen, der er lærer på IBOS’ STU.

Jeg er sådan en som....

Identitet kan ifølge IBOS' psykolog og ungekonsulent Maria Krøl forklares som summen af dels arv og genetik og dels de erfaringer, man får med sig selv i forhold til andre, der på et tidspunkt summer sammen til sætningen '*Jeg er sådan en som...*'

"Mennesker bliver formet af at være sociale og spejle sig i hinanden. Vi opdager måske, at vi godt kan finde ud af at begå os blandt andre, være sjove, smalltalke eller tør sige vores mening, og når vi har oplevet det tilstrækkelig mange gange, sætter det sig som en selvforståelse. Men de fleste kender også til at være én type person sammen med nogle og en anden type person sammen med andre, så selvom identiteten fra midten af 20'erne i en eller anden grad er formet, er den ikke statisk. Den kan stadig skifte over tid afhængig af, hvilke sammenhænge vi indgår i," siger hun.

Maria Krøl understreger, at man ikke kan sige noget generelt om, hvilke udfordringer børn og unge med blindhed eller nedsat syn har med deres identitet.

"Nogle formår at få en positiv selvopfattelse, fordi de oplever at klare sig godt i mange forskellige sammenhænge, mens andre oplever så mange fiaskoer, at det går hen og bliver deres identitet, og som fagprofessionelle er det ofte dem, vi møder, fordi de har brug for hjælp. Men fælles for alle er, at barndom, opvækst og opdragelse har stor indflydelse på identitetsopfattelsen, og derfor spiller forældre en afgørende rolle," siger hun.

Jævndrende frem for voksne

Som lille barn er identitet sjældent noget, man spekulerer på. Der er man bare. På et tidspunkt bliver man i egne og andres øjne også til nogens søster, søn, nabo eller ven, og i puberteten melder spørgsmålet sig for alvor: 'Hvem er jeg?'

"Det er sårbart at være teenager, fordi overgangen fra barn til voksen handler om at finde ud af at stå på egne ben. Man skal løsrive sig fra forældrene, og det kræver, at man bliver accepteret i unges fællesskaber, så man har et alternativ til familien," siger Maria Krøl.

Det er derfor problematisk, hvis børn og unge med en synsnedsættelse har flere sociale erfaringer med voksne end med jævnaldrende. I skolen er de måske primært sammen med deres støtteperson, fordi de ikke kan finde ud af eller har overskud til at være sammen med kammeraterne i frikvarteret, og i fritiden er de måske af samme grund mest sammen med familiens voksne.

”Fordelen er, at man oplever at føle sig meget elsket, men til gengæld mangler man erfaringer med at kunne klare sig selv, og det er et vigtigt led i den nødvendige løsrivelse og identitetsdannelse for alle mennesker. Jeg møder en del unge, som siger, at de ikke har så mange venner, og at det er fint nok. De omtaler sig selv som enspændere, men hvis jeg spørger, hvad de kunne ønske sig, hvis alt var muligt, ville de fleste alligevel foretrække at have venner. Forældre til børn med synsnedsættelse skal være opmærksomme på at skabe balance, så man eksempelvis vægter lektier og legeaftaler lige højt. Det er vigtigt for identitetsdannelsen, at man øver sig i at være social med jævnaldrende,” betoner Maria Krøl.

Fællesskab med ligesindede

En anden faldgrube i identitetsdannelsen for børn og unge med synsnedsættelse er, at de sjældent møder andre blinde eller svagsynede, fordi de vokser op blandt seende.

”Vi ved fra forskning, at man også har brug for at have fællesskaber med andre med blindhed eller nedsat syn, man kan spejle sig i. Man lærer af at opleve, hvordan andre klarer sig, måske løber eller står på ski, for når vi møder nogen, der kan mere end os selv, giver det tro på, at det også er muligt for mig,” siger Maria Krøl.

Rollemodeller er en del af den pædagogiske strategi på IBOS’ særlige ungdomsuddannelse og Ungekurset, der helt bevidst bruger makkerpar og gruppefællesskabet som pædagogiske redskaber. Når unge eksempelvis skal lære mobility for at begå sig i trafikken, får de både individuel undervisning og er sammen i makkerpar to og to, og hvert år skaber alle elever en teaterforestilling sammen, der typisk direkte og indirekte handler om følelser og identitet.

”Det kan være en stor lettelse endelig at være sammen med andre med synsnedsættelse, fordi man pludselig ikke behøver føle sig anderledes

eller skulle forklare sit syn hele tiden, men i stedet kan folde andre sider ud. Men det kan også virke provokerende på nogen i begyndelsen, fordi det i den grad er en konfrontation af, at man har en funktionsnedsættelse. Det er nødvendigt at give det plads i selvpfattelsen, så man ved, hvad man formår fagligt, socialt og personligt og kan forstå og forklare sin synsnedsættelse til andre,” siger Ditte Lise Juul Pedersen, der er teamleder for ungeuddannelserne på IBOS.

Nødvendige benspænd

Udfordringer er generelt en del af det at gå på IBOS’ særlige ungdomsuddannelse, lyder det fra lærer Marianne Mikkelsen:

”For år tilbage var der en tendens til at skærme børn og unge med synsnedsættelse fra nederlag og give dem meget forudsigelige rammer. I dag skubber vi helt bevidst til deres formlæen og giver dem udfordringer og benspænd, for sådan er den verden, de skal lære at begå sig i,” siger hun.

Det kan virke voldsomt på både de unge og deres forældre.

”Der sker virkelig meget i løbet af årene hos os, og de unge er ind imellem så frustrerede, at

far og mor måske også bliver fortvivlede. Men vi ved, hvad vi gør! I komfortzonen hygger man sig, men man udvikler sig ikke, så vi lærer de unge så godt at kende, at vi kan skubbe tilpas meget til dem og give dem relevante udfordringer,” siger Ditte Lise Juul Pedersen.

Det kan være at insistere på, at unge lærer at vaske deres eget tøj, selv tage bussen, forvalte sin egen økonomi, bruge NEMID og have kontakt med kommunen.

”Når man fylder 18 år, stiller samfundet de samme krav til unge med synsnedsættelse som til alle andre, og det er svært at honorere, hvis man altid er blevet nurset. Forældreansvaret holder aldrig helt op, især ikke når ens barn har et handicap, men samtidig er det paradoksalt nok endnu vigtigere at kunne give slip. Det betyder helt banalt, at man ikke gør ting, som den unge kan selv eller kan lære, for så får den unge en forståelse af, at jeg er sådan en, som ingenting kan på egen hånd. Det passer aldrig! Men nogle gange skal man fejle for at blive god til noget, og øvelse gør mester for alle,” siger Ditte Lise Juul Pedersen.

Af Annette Haugaard, redaktør

